

Sygn. akt III UK 316/19

POSTANOWIENIE

Dnia 26 sierpnia 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Leszek Bielecki

w sprawie z odwołania J.T.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w J.

o emeryturę,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 26 sierpnia 2020 r.,

na skutek skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 28 lutego 2019 r., sygn. akt III AUa [...],

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 6 czerwca 2017 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w J. odmówił wnioskodawcy J.T. prawa do emerytury w obniżonym wieku z tytułu pracy w warunkach szczególnych, dochodzonego wnioskiem z dnia 28 kwietnia 2017 r. w trybie przepisów ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2016 r., poz. 887 ze zm.). Na podstawie art. 184 powołanej wyżej ustawy w związku z § 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.) organ rentowy stwierdził, że wnioskodawca nie spełnia jednej z koniecznych przesłanek nabycia prawa do dochodzonego świadczenia emerytalnego, ponieważ nie udowodnił wymaganych na dzień 1 stycznia 1999 r. – 15 lat pracy w warunkach szczególnych, a udowodnił

14 lat, 8 miesięcy i 5 dni. Jednocześnie organ rentowy informował, że przy ustalaniu wymiaru w/w okresu kwalifikowanego zatrudnienia nie uwzględnił okresów niewykonywania pracy za które wnioskodawca po dniu 14 listopada 1991 r. otrzymał wynagrodzenie lub świadczenia z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa.

Wedle odwołującego się, wbrew stanowisku organu rentowego, legitymuje się on wymaganym okresem pracy w warunkach szczególnych, bowiem do okresu tego należy uwzględnić okresy zasiłkowe przypadające po dniu 14 listopada 1991 r., zgodnie z ukształtowanym w tym względzie stanowiskiem Sądu Najwyższego, jak i sądów powszechnych.

Wyrokiem z 11 grudnia 2017 r., sygn. akt IV U [...] Sąd Okręgowy w K. zmienił zaskarżoną decyzję ZUS przyznając wnioskodawcy prawo do emerytury w obniżonym wieku od daty złożenia wniosku, stwierdził odpowiedzialność organu rentowego za nieustalenie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji, wniosek J.T. o wypłatę odsetek przekazał do rozpoznania pozwanemu organowi rentowemu oraz zasądził od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w J. na rzecz wnioskodawcy J.T. kwotę 180,00 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego. Sąd Okręgowy w K. ustalił stan faktyczny w sprawie, zaś na podstawie oceny stanu prawnego uznał żądanie odwołania za uzasadnione, a zaskarżoną decyzję ZUS za naruszającą prawo. Wskazując bowiem na treść art. 32 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych uznał, że przepis ten w odniesieniu do wnioskodawcy nie może mieć swego zastosowania, skoro wszedł w życie dopiero z dniem 1 lipca 2004 r., podczas gdy przewidziany w art. 184 tejże samej ustawy wymagany okres składkowy i nieskładkowy ustalany jest na dzień 1 stycznia 1999 r.

W apelacji organ rentowy zarzucił Sądowi pierwszej instancji naruszenie art. 32 ust. 1a ustawy o emeryturach i rentach z FUS oraz naruszenie art. 184 tej ustawy przez nieuzasadnione przyjęcie, że wnioskodawca spełnił wszystkie konieczne przesłanki nabycia prawa do dochodzonego świadczenia emerytalnego. Zdaniem organu rentowego, wymóg okresu pracy w szczególnych warunkach winien odnosić się do okresu faktycznego wykonywania takiej pracy z pominięciem okresów wyłącznie formalnego pozostawania w zatrudnieniu, przy czym fakt, iż

jedna z przesłanek nabycia prawa do emerytury dochodzonej na podstawie art. 184 ustawy emerytalno-rentowej, w zakresie wieku, została przez wnioskodawcę spełniona już po 1 lipca 2004 r.

Sąd Apelacyjny w [...] wyrokiem z 28 lutego 2019 r., sygn. akt III AUa [...] oddalił apelację jako nieuzasadnioną i zasądził od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w J. na rzecz wnioskodawcy J.T. kwotę 240,00 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym. Zdaniem Sądu drugiej instancji, dochodzenie przez J.T. prawa do emerytury w trybie art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z FUS wyłączało możliwość zastosowania art. 32 ust. 1a tejże samej ustawy przy ustalaniu wymiaru pracy wnioskodawcy w warunkach szczególnych. Odnosząc się do wzajemnych relacji pomiędzy art. 32 ust. 1a i art. 184 ustawy emerytalno-rentowej Sąd Apelacyjny wskazał, że art. 184 tej ustawy stanowi samoistną podstawę nabycia prawa do emerytury. Zatem obowiązujący dopiero od dnia 1 lipca 2004 r. przepis art. 32 ust. 1a ustawy emerytalno-rentowej, różnicujący okres wykonywania pracy w szczególnych warunkach przez nawiązanie do daty wejścia w życie ustawy rewaloryzacyjnej, w której poprzednia definicja okresu pracy w szczególnych warunkach pozostała niezmienna obejmując zarówno okresy składowe jak i nieskładowe jeśli mieściły się one w okresie wykonywania pracy zgodnie z umową o pracę, stanowiący istotną zmianę w stanie prawnym, nie mógł naruszać tak ukształtowanych praw nabytych tej grupy ubezpieczonych. Stąd ocena, że wykazanie na dzień 1 stycznia 1999 r. określonego w art. 184 ustawy emerytalno-rentowej okresu wykonywania pracy w szczególnych warunkach, wyłącza ponowne ustalenie tego okresu po osiągnięciu wieku emerytalnego według zasad wynikających z art. 32 ust. 1a obowiązujących po dniu 1 lipca 2004 r.

Pismem z 29 kwietnia 2019 r. organ rentowy wnosi o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, skarżąc wyrok Sądu Apelacyjnego w [...] z 28 lutego 2019 r., sygn. akt III AUa [...] w całości i wskazując na potrzebę zmiany dotychczasowej wykładni przepisu art. 32 ust. 1a w związku z art. 184 ustawy o emeryturach i rentach Z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w związku z § 2 ust. 1 powołanego wyżej rozporządzenia Rady Ministrów z 7 lutego 1983 r., która budzi poważne wątpliwości i zastrzeżenia, a ponadto wywołuje rozbieżności w

orzecznictwie sądów powszechnych. W szczególności istotna jest, zdaniem skarżącego organu rentowego, odpowiedź na pytanie, czy do okresu zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze zalicza się okresy niewykonywania pracy, za które pracownik otrzymał po dniu 14 listopada 1991 r. wynagrodzenie lub świadczenia z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa. Przywołując poglądy orzecznictwa, w tym Sądu Najwyższego, z którymi polemizuje, organ rentowy stwierdza, że istnieją solidne podstawy pozwalające twierdzić, że przepisy obowiązujące na dzień 1 stycznia 1999 r. również wyłączały możliwość zaliczenia do stażu pracy szczególnej okresów niewykonywania pracy, za które pracownik otrzymał wynagrodzenie lub świadczenie z ubezpieczenia chorobowego. W konkluzji organ rentowy wskazuje, że wprowadzenie do ustawy emerytalnej w 2004 r. art. 32 ust. 1a nie doprowadziło do zmiany normatywnej, a było jedynie reakcją ustawodawcy zmierzającą do zmiany błędnego kierunku interpretacyjnego. Organ rentowy zarzuca zaskarżonemu wyrokowi Sądu drugiej instancji naruszenie prawa materialnego, tj. art. 32 ust. 1a w związku z art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z FUS w związku z § 2 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z 7 lutego 1983 r. poprzez ich błędną wykładnię.

Skarżący organ rentowy wnosi o uchylenie zaskarżonego orzeczenia, jak również orzeczenia wydanego przez Sąd pierwszej instancji i rozstrzygnięcie sprawy co do istoty, poprzez oddalenie odwołania, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] w całości i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozstrzygnięcia oraz o zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Stosownie do art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4). Ponadto,

zgodnie z art. 398⁴ § 2 k.p.c., określającym wymogi formalne skargi kasacyjnej, skarga powinna zawierać wniosek o przyjęcie do rozpoznania i jego uzasadnienie. Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powinien zatem wskazywać, że zachodzi przynajmniej jedna z okoliczności wymienionych w powołanym wcześniej art. 398⁹ § 1 k.p.c., a jego uzasadnienie winno zawierać argumenty świadczące o tym, że rzeczywiście, biorąc pod uwagę sformułowane w ustawie kryteria, istnieje potrzeba rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy. Skarga kasacyjna nie jest bowiem (kolejnym) środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, z uwagi na przeważający w jej charakterze element interesu publicznego. Służy ona kontroli prawidłowości stosowania prawa, nie będąc instrumentem weryfikacji trafności ustaleń faktycznych stanowiących podstawę zaskarżonego orzeczenia. Skarga kasacyjna, jako szczególny środek zaskarżenia, służy realizacji interesu publicznego w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości. Funkcje postępowania kasacyjnego powodują, że wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania oraz jego uzasadnienie powinny koncentrować się na wykazaniu, iż w konkretnej sprawie zachodzą okoliczności przemawiające za interwencją Sądu Najwyższego.

Rozpoznanie skargi kasacyjnej następuje tylko z przyczyn kwalifikowanych, gdyż tylko one decydują o wyniku „przedsądu”. Według utrwalonego orzecznictwa Sądu Najwyższego, skarga kasacyjna powinna być tak zredagowana i skonstruowana, by Sąd Najwyższy nie musiał poszukiwać w jej podstawach lub ich uzasadnieniu pozostałych elementów kreatywnych skargi, ani tym bardziej się ich domyślać (postanowienie Sądu Najwyższego z 9 czerwca 2008 r., II UK 38/08, LEX nr 494134, postanowienie Sądu Najwyższego z 12 września 2018 r., III UK 178/17). Ponadto skarga kasacyjna ze względu na szczególną podstawę przedsądu z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c., zostaje przyjęta do rozpoznania tylko wtedy, gdy wniosek samodzielnie wskazuje i wykazuje naruszenie konkretnych przepisów prawa procesowego lub materialnego, które bez wątpliwości prowadzi do stwierdzenia, że wyrok jest oczywiście wadliwy i dlatego skarga powinna zostać przyjęta do rozpoznania (postanowienie Sądu Najwyższego z 19 lutego 2014 r., I PK 266/13).

Trzeba zwrócić uwagę, że oparcie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na tym, że istnieje potrzeba wykładni przepisów budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów wymaga wykazania, że określony przepis prawa, mimo, iż budzi poważne wątpliwości, nie doczekał się wykładni albo niejednolita wykładnia wywołuje wyraźnie wskazane przez skarżącego rozbieżności w orzecznictwie w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych, które należy przytoczyć (postanowienie Sądu Najwyższego z 24 października 2019 r., V CSK 220/19, LEX nr 2744163).

Należy stwierdzić, że wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie przedstawia zasadnej podstawy przedsądu i dlatego nie został uwzględniony.

Nie spełnia się podstawa przedsądu z art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c., gdyż orzecznictwo Sądu Najwyższego nie jest rozbieżne na tle przedmiotu sprawy objętej skargą. Skarżący organ rentowy nie wskazuje rozbieżnych orzeczeń.

Sformułowana kwestia nie jest nowa i ma już utrwaloną wykładnię. Wprowadzenie do ustawy emerytalnej od 1 lipca 2004 r. przepisu art. 32 ust. 1a wywołało zasadnicze pytanie, czy okresy niewykonywania pracy w nim określone, sprzed tej daty, mogły być zaliczane do pracy w szczególnym charakterze (w tym nauczycielskiej) lub warunkach. Z tej zasadniczej przyczyny, że w systemie prawnym, w tym ubezpieczeń społecznych, po zmianie prawa stosuje się nowe przepisy, chyba że w poprzednim stanie prawnym ubezpieczony uzyskał już ochronę ubezpieczonego zdarzenia (ryzyka). Nie można stwierdzić, że przepis art. 32 ust. 1a ma charakter kreujący lub ograniczający prawo. Norma w nim zawarta ma charakter wyjaśniający, gdyż nie można nie zgodzić się z tym, iż wskazane w nim okresy niewykonywania pracy nie stanowią wykonywania pracy w szczególnym charakterze. Jeżeli jednak ustawodawca w związku z wprowadzeniem art. 32 ust. 1a nic nie powiedział co do okresu obowiązywania tej regulacji (brak jest tu przepisów międzyczasowych), to nie znajduje uzasadnienia założenie, że bezwzględnie okresy niewykonywania pracy sprzed 1 lipca 2004 r. (z prawem do wynagrodzenia i zasiłku za czas niezdolności do pracy) podlegają wyłączeniu z okresu pracy w szczególnym charakterze.

Orzecznictwo w zasadzie jednolicie odpowiadało pozytywnie, że nowy przepis nie miał wpływu na prawo do emerytury, której warunki były spełnione

przed 1 lipca 2004 r., choć sam wniosek mógł być późniejszy (por. wyroki Sądu Najwyższego: z 17 kwietnia 2002 r., II UKN 337/01; z 30 lipca 2003 r., II UK 323/02; z 5 maja 2005 r. II UK 215/04 i II UK 219/04; z 7 lutego 2006 r., I UK 154/05 oraz uchwała z 27 listopada 2003 r., III UZP 10/03). Ten kierunek wykładni potwierdza dalsze orzecznictwo Sądu Najwyższego, które można uznać za jednolite.

Tytułem przykładu można wskazać tezy kolejnych wyroków Sądu Najwyższego:

- *Obowiązujący od dnia 1 lipca 2004 r. przepis art. 32 ust. 1a ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 ze zm.) nie ma zastosowania do nauczyciela, który przed tym dniem spełnił wszystkie warunki określone w art. 88 ust. 1 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. - Karta Nauczyciela (jednolity tekst: Dz.U. z 2006 r. Nr 97, poz. 674 ze zm.), nawet jeżeli wniosek o emeryturę złożył po tej dacie (wyrok z 30 stycznia 2008 r., I UK 204/07);*

- *W stanie prawnym obowiązującym od 1 lipca 2004 r., przy ustalaniu stażu zatrudnienia dla zweryfikowania uprawnień emerytalnych nauczycieli, którzy do tego dnia nie spełnili warunków wymaganych do nabycia prawa do emerytury nauczycielskiej, nie uwzględnia się okresów niewykonywania pracy nauczycielskiej, za które nauczyciel po dniu 14 listopada 1991 r. otrzymał wynagrodzenie lub świadczenia z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (wyrok z 6 listopada 2008 r., I UK 105/08);*

- *Zastosowanie art. 32 ust. 1a ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 ze zm.) do osób, które przed 1 lipca 2004 r. nie spełniały wszystkich warunków nabycia prawa do emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze nie narusza zasad wyrażonych w art. 2 i 32 Konstytucji RP (wyrok z 21 maja 2009 r., II UK 370/08);*

- *Osiągnięcie do dnia 1 stycznia 1999 r. okresu pracy w szczególnych warunkach, o którym mowa w art. 184 ust. 1 pkt 1 u.e.r.f.u.s. wyłącza ponowne ustalenie tego okresu po osiągnięciu wieku emerytalnego według zasad wynikających z art. 32 ust. 1a pkt 1 tej ustawy, obowiązujących od dnia 1 stycznia 2004 r. Sytuacja osób wymienionych w art. 184 ustawy, opisywana jako*

ekspektatywa prawa podmiotowego, polega na spełnieniu się tylko części stanu faktycznego koniecznego do nabycia prawa, które poprzedza i zabezpiecza przyszłe prawo podmiotowe (wyrok z 18 maja 2012 r., III UK 99/11; por. także wyroki z 6 stycznia 2009 r., I UK 194/08 i z 13 lipca 2011 r., I UK 12/11 oraz postanowienie z 9 kwietnia 2019 r., II UK 102/18). Podobnie wyrok Sądu Najwyższego z 14 maja 2019 r. w sprawie III UK 123/18, OSNP z 2020 r., Nr 4, poz.35, postanowienie Sądu Najwyższego z 19 marca 2019 r., w sprawie III UK 202/18, LEX nr 2640718 lub postanowienie Sądu Najwyższego z 25 czerwca 2019 r. w sprawie III UK 310/18, LEX nr 2687554).

Powyższe orzeczenia uzasadniają stwierdzenie, że nie spełnia się podstawa przysądu z art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c., gdyż orzecznictwo nie jest rozbieżne. Przeciwnie, wykładnia jest utrwalona. Objęty skargą wyrok Sądu powszechnego jest zgodny z tą wykładnią, dlatego zarzuty wniosku nie uzasadniają twierdzenia, że skargą kasacyjna jest oczywiście uzasadniona (art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.).

Z powyższych względów, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. orzeczono jak w sentencji.